

„Az 1939-45-ös II. világháborút követő 60 esztendő óta Koltay Gábor alkotása az első mozifilm, amely Trianonnal, annak következményeivel és máig tartó hatásával foglalkozik. 1920. június 4-én délután fél 5-kor az 1914-1918-as I. világháborút lezáró Párizs melletti, Versailles-i békerendszer részeként a kis-Trianon elnevezésű palotában írták alá a Magyarország jelentős megcsonkítását eredményező, trianoni „békeszerződést”. Elvették az ország területének 72 százalékát, 232 804 négyzetkilométert. Elszakították lakosságának 64 százalékát, 13 287 241 lakost. A XX. században ránk zúduló csapások sorát a Versaillesi-trianoni békediktátumtól szoktuk számítani. A két világháború között a magyar társadalom a békes revízióban reménykedett, amelynek érdekében sokoldalú kulturális-szellemi fejlődés következett be. A II. világháborút követően, 1947-ben Párizsban a nagyhatalmak újra megerősítették a trianoni döntéseket. A XXI. század elején vajon miért nem lehet a több mint nyolcvan éve tartó trianoni folyamat tényeit a valóságnak megfelelően feltárni és a magyar közvélemény, valamint a világ tudomására hozni? Milyen lehetősége van egy kis országnak arra, hogy a trianoni és párizsi döntéseket szentesítő nagyhatalmak által meghatározott mai globális világ és európai egységesülési tendenciák közepette érdekeit érvényesítse és gondoskodjon a világban szétszóródott magyarságról, valamint korszerű válaszokat fogalmazzon meg a trianoni trauma XXI. századi kezelésére?

Koltay Gábor dokumentumfilmjében jeles, tudós emberekkel és közéleti személyiségekkel, így Csurka Istvánnal, Duray Miklóssal, Fejtő Ferencsel, Glatz Ferencsel, Nemeskürty Istvánnal, Pozsgay Imrével, Raffay Ernővel és Tökés Lászlóval beszélget, valamint költők, írók gondolatainak segítségével az érzelmekre is ható módon megrázó erővel és szokatlan őszinteségével szenvedélyesen hangsúlyozza, hogy a trianoni folyamatról minden körülmények között beszélni kell.”

* * *

Wass Albert

Nincs mit félnünk ellenségeinktől, hiszen azok legfeljebb csak megölhetnek. Barátainktól sincs mit féljünk, azok mindössze megcsalhatnak. De rettegnünk kell a közömbösök tömegétől, mert azok juttatták ide a világot, ahol ma van.

Józan magyar szemmel

(A füzetben megjelenő Wass Albert idézetek Az Igazlátó, Aforizmák és bölcsességek című könyvben található)

* * *

Kátainé Szilvay Ingrid

Az örmény zene évszázadai

I. rész

A Fővárosi Örmény Klub novemberi műsora oly módon próbált betekintést nyújtani az örmény muzsika évszázadaiba, mint egy sötét tárlók végeláthatatlan során végigmenő kíváncsi, zseblámpával a kezében. Itt-ott rávilágítva egy-egy kiállított tárgyra, mégis a teljességre törekedve. Egy ősi kultúra ma is élő hagyományainak mozaikjaiból állt össze a november 18-i klubműsor. Gevorg Dabagjan duduk művész azt a keserű, fájdalommal teli, gyönyörűséges, számunkra mégis oly érthető zenét szólaltatta meg hangszerén felvételről, mely az örmény zene sajátja. Ez volt a nyitó szám.

Az örménység történelme - hasonlóan a magyarhoz - szakadatlan harcok sora a fennmaradásért. Sokszor heverték romokban az ősi szentélyek, a nép számtalanszor kényszerült elhagyni hazáját, mégis, akár a legendabéli fönixmadár, újból és újból feltámadt ez az ősi kultúra, megfoghatatlan bájjal telten szólalt meg újra a zene és a költészet, új színekkel telten sziporkázott újra a festészet, és folytathatták munkájukat a bölcsek és tudósok, újjáépítve a leromboltat, szó szerint összegyűjtve a nép történelmének lapjait.

A hősi eposz, a magasztos építészet, a finom miniatűrök mellett olyan zene fejezte ki e sokat szenvedett nép lelki történéseit, mely szellemi és érzelmi tartalmánál fogva karakteresen egyedül képvisel.

A népzeneben három fő vonulatot alkot a paraszti zene, a guszánasug művészet, valamint a városi dal. Rengeteg műfajt és formát vonultatott fel e nép géniusza: munkadalok, szertartásdalok, siratók, lírai dalok, epikus-, történeti-, tréfás-szatirikus dalok, bölcsődalok, vándordalok (u. n. ántuni), táncdalok.

A zenével összhangban és párhuzamosan fejlődött a nemzeti táncművészet. Nagy kifejezőerővel bírnak a bájos és kecses női táncok, a hősiesen szilaj férfitáncok, a különféle körtáncok. Már a kora középkorból

maradtak írásos nyomai az együttzenélésnek, s az akkori zenekarok nagy változatosságot mutatnak a különféle hangszerek terén. Az előadásban itt a Shogaken Folk Group előadásában hangzott el egy férfitánc, melyben az éles hangú zurna, a mi töröksípunk rokona vitte a prímét. Az együttes 1991-ben alakult Gevorg Dabagian művészeti vezető szervezésében. Majd a kéthúrú térdhegedű, a raháb szólalt meg, egy női táncot kísérve. A Sasun Folk Group 1988-tól datálja működését, Andranik Manukjan vezetésével. Az ő előadásukban egy magyar fülnek is meglepően ismerős népdalfeldolgozás csendült föl, egy katonadal, melyben a hajdúkról van szó.

A vipaszánok és guszánok, Armenia énekmondói, az asugok - versek és dalok létreálmódói és előadói széles skálán mozogtak: a humorostól a tragikusig, az emberi sorsról való elmélkedéstől a harcra való buzdításig - az elnyomás időszakaiban sokszor ők voltak az egyetlenek, akik a nemzeti öntudat lángját nem engedték kihunyni. Ezredévek alatt csiszolt mondanivaló és kikristályosodott stílus - ez az, ami az örökkévalóság és örök frissesség érzetét kelti ma is. Grigor Danieljan Sarakan együttese (1981) középkori asug - zenét ad elő. Narekaci, Snorhali, Szajat-Nova költeményeivel népszerűsítik az örmény zenét világszerte. A klub hallgatósága Meszrop Mastoc, a mai napig is használt örmény ábécé kora-középkori megalkotójának egy himnuszában gyönyörködhetett, majd egy „Szerelmem olyan, mint a korall” kezdetű dalban.

A szakrális zene - Armenia egyházi zenéje - a legősibb elemeket tartalmazó hagyományokat őrzi. A sarakanok, handzok, avetiszek, tagok, megedik egy sajátos világot képviselnek. A középkorban egy máig csak részben megfejtett kottairásrendszer alakult ki, az u. n. Hazgirk notáció. Isabel Bayrakdarian, ma élő kanadai énekesnő tolmácsolásában a késő középkor egyik gyöngyszemét, az örmény Stabat Mater-t hallgattuk, melynek szerzője ismeretlen. Szövege szabad fordításban így szól:

*Áll az Anya a kereszt előtt,
Szomorúan áll az Istenszülő.
Hallja Fiát a szomjúságtól epedően kiáltani,
A töviskoszorúra tekintve így szól:
Ó, szemem fénye, ó, Jézus, gyermekem,
Bárcsak én halhatnék meg helyetted!*

Mária Magdaléna éneke következett:

*Ó, kertész, mondd, hol van Jézus,
Akire oly nagyon hasonlítasz?
Ó, asszony, jer, nézd a sebeimet,
Amit Izrael fiai ütöttek!
Én vagyok az Élő!
Feltámadt Krisztus! Feltámadt Krisztus!*

Az örmény liturgiát, a Pataragot Makar Ekmaljan és Komitasz sokszólamusítják. A magyar népzenehez hasonlatosan az örmény népi muzsika is egyszólamú. A XIX -XX. sz. fordulóján, a népzene nagyszerű hagyományait alapul véve, fejlődésnek indult a professzionális zene. Ekkor Örményország két nagy birodalom vazallusaként létezett: Oroszország és az Oszmán-Török birodalom alávetettjeként. E történelmi helyzet lecsapódása nyomon követhető az örmény irodalomban és zenében. A népzene gyűjtése, rendszerezése, feldolgozása, népszerűsítése ekkor veszi kezdetét. Ezidőtájt a hazafias tartalmú dalok külön fejezetet alkotnak mind a népi, mind a professzionális zenében.

A XIX. század 60-as éveiben, Konstantinápolyban megalakulnak az első zenei társaságok, napvilágot látnak az első örmény zenei folyóiratok, hangversenyek és operaelőadások kerülnek megrendezésre. Az örményekre jellemző kultúrák közötti közvetítő szerep ekkor is megmutatkozik. Nerszeszjan az európai kottairást népszerűsíti zenei szemináriumain. Tiflisz, a mai Tbiliszi - örmény kultúrközpont.

Komitasz (Szogomon Szogomonjan), az örmény zene nagy öregje 1869-ben Kutinában (a mai Törökország), kézműves családban látja meg a napvilágot. Édesanyja a kisváros kedvelt énekesnője és dalszerzője volt. 1881-ben, amikor Bartók Béla született, Komitasz 12 éves és az ecsmiadzini egyházi szeminárium hallgatója. 1893-ban, mint végzett növendék a szemináriumi kórus vezetője, majd Tifliszben Makar Ekmaljan zeneszerző tanítványa. 1896-ban Berlinbe utazik, ahol Schmidt magánkonzervatóriumában és a berlini egyetemen tanul. A filozófia, az esztétika és a zenetörténet áll figyelme középpontjában. Három év múlva visszatér Ecsmiadzimba. Ekkortól datálódik a legaktívabb periódus az életében. Gyűjtés, komponálás, szervezés, zenei publikációk. Francia, német, svájci olasz városok várták örmény zenéről szóló előadásait. Bartókhhoz hasonlóan a környező népek zenéjével is foglalkozott. 1915-ben szemtanújává válik a

törökök vérengzéseinek, idegösszeroppanást kap a látottaktól, amiből haláláig már nem épül föl. Egy párizsi kórházban hal meg 1935-ben, ahonnan egy év múlva hazaszállítják hamvait Jerevánba. Munkássága felbecsülhetetlen. Az európai professzionális zene legértékesebb vívmányaival ötvözte az örmény népi hagyományokat. Elméleti szakemberként tudományos alapokra helyezte a zenei etnográfiaét. Egész életét az örmény népzene gyűjtésének, elemzésének, rendszerezésének, valamint feldolgozásának és népszerűsítésének szentelte. Énekesként, karvezetőként, tanárként, zenei szervezőként, publicistaként is maradandót alkotott. Több mint 4000 művet jegyzett le. Az örmény- és világköztudatban Komitasz a kultúra önzetlen szolgálatának szimbóluma, és az első örmény klasszikus zeneszerző. A hallgatóság ezután egy részletet hallott az általa többszólamúsított Patarag zenekari változatából.

(Folytatjuk)

* * *

Amberbojok figyelem!

Részlet egy levélből

Kedves Júlia, most sikerült utánanézni a kért dolgoknak. A Domus Históriában Korbuly Ignáczként szerepel.

36. **Korbuly Ignác** 1913-21.sz. 1880. okt. 13. után. Fsz. 1903.6.23. 1903 baróti káplán, 1905 somlyói káplán, 1906 Ehed, 1913 Barót, 1914-18 tábori lelkész. 1921 aposztatált és Katinkát feleségül vette, ki-menne Magyarországra, Szentszékkal ügyét rendezte. Vagyis a baróti a harminchatodik. 1913-tól 21-ig volt Baróton plébános. 1880 október 13. után született. A szentelése 1903 június 23-án volt, 1903-ban már baróti káplán, 1905-től somlyói káplán, 1906-ehedi, 1913-tól plébános Baróton, tovább már érthető. Egyebet nem tudok róla.

Ezúton is nagyon köszönöm Farkas László tisztelendő úrnak, a család nevében is, szíves közlését, és én még kiegészítem Gudenus János József segítségével.

Korbuly Domokos Albert 1770-ben született Szamosújváron, fia 1807-ben született Désen, meghalt Gyulafehérváron, 1889-ben. Tagja volt Szilágy vm. törvényhatósági bizottságának, 1848-49-es honvédkapitány. Az ő elsőszülött fia Ignác „gertyenyesi” előnevet is használta, kir. ítélőtáblai bírósági volt, a gyulafehérvári Mária Kongregáció tagja, az erdélyi Szent Ferenc rend konfratere. Felesége Zulányi Laura. Kilenc gyermekük közül a harmadik Lóránt Ignác Zilahon született a levélben is jelzett időben, meghalt 1970 jun. 29-én, Pestszentlőrincen temették el. Élt 90 évet. Felesége Flachbart Katalin, aki 1890-ben született és 1942 aug. 12-én hunyt el Pestszentlőrincen. Ő volt Amberboj Katinkának a lánya, Darkó Aladárnak a féltestvére, akinek önéletírását íme folytatjuk. Olvassátok örömmel.

Bálintné Kovács Júlia, Kincses Kolozsvár

Darkó Aladár

életrajzi töredéke (anyai nagyapja örmény)

II. rész

Gyermekkor, iskolai évek

Körülbelül 5 éves koromig Darkó nagyanyám Varga utcai házában laktunk, majd pedig amikor Édesapám betegsége miatt nem tudta ellátni a hivatalát és nyugdíj nélkül kellett megválnia állásától, felosztatták a háztartást. Édesapámmal és Édesanyámmal hárman Amberboj nagyanyámhoz költöztünk, aki családfenntartó Miklós fiával lakott, a Kolozsvári (később Jókai) utcában. Nagyanyám a házat bérebe adván egy szobát bérelt és ott lakott Gyula bátyámmal. Így éltünk kb. 2 évig, amikor Édesapám állapota súlyosbodott s ekkor ötlet Darkó nagyanyámhoz vitték, de ahol 1889 januárban nehéz szenvedések után meghalt. Nem sokra tudok visszaemlékezni abból az időből mert 7-8 éves voltam. Egy alkalommal emlékszem amint a tornácon ült a karosszékben (vakon, bénán) s megkérdeztem, hogy fogjuk-e be a lovat, hogy vigyük szekerezni, s arra emlékszem még, amikor a doktor Édesanyámmal villanyozta.

Édesapám a kolozsvári unit. gimnáziumban Dénes nevű testvérevel egy időben tett érettségit. Megelőzőleg Szebenben a Terézianumban tanult, mint szegény gyermek, mert nagyanyám szegény volt és 3 fiút nevelt fel. Érettségi után beiratkozott a jogra, de nem végezte el az egyetemi tanulmányait, mialatt az egyetemre járt egy ügyvédi irodában írnokoskodott, nem tudta nagyanyám segíteni és félbe kellett hagyja